

Aleksandra Wejman-Sowińska

**DZIAŁALNOŚĆ INFORMACYJNA
ZAKŁADOWYCH OŚRODKÓW INFORMACJI NAUKOWEJ,
TECHNICZNEJ I EKONOMICZNEJ W ŁODZI**

Artykuł składa się z analizy działalności 56 łódzkich ośrodków zakładowych, w tym: 43 zointe (zakładowych ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej), trzech punktów inte (informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej) oraz 10 mzointe (międzyzakładowych ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej), funkcjonujących w drugiej połowie lat 80. oraz uzupełniającego omówienia dotyczącego 13 istniejących jeszcze obecnie placówek (8 zointe, 5 mzointe). Wykorzystane tu dane liczbowe i merytoryczne zostały uzyskane w wyniku samodzielnych badań autorki dokonanych w latach 1986–1987 oraz przeprowadzonego w 1993 r. sondażu telefonicznego.

Z uwagi na postępujący rozpad struktur zointe po 1981 r.¹ stosunkowo pełny obraz ich działalności można było nakreślić jedynie w odniesieniu do okresu, w którym liczba funkcjonujących ośrodków była na tyle duża, że uzyskane od nich dane mogły być odpowiednio reprezentatywne. Za podstawę do analizy przyjęto więc stan z 31 grudnia 1985 r., natomiast późniejszy sondaż telefoniczny służyć mógł jedynie celom porównawczym, ponieważ liczba nie zlikwidowanych placówek była niewielka, a warunki ich pracy uległy poważnej zmianie w postaci ograniczenia usług świadczonych użytkownikom informacji przy równoczesnym znacznym rozbudowaniu działalności pozainformacyjnej, służącej ogólniejszym celom przedsiębiorstwa.

Łódzkie ośrodki zakładowe inte w okresie swojego pełnego rozwoju prowadziły typową działalność informacyjną określoną w kolejnych uchwałach

¹ A. Wejman-Sowińska, *Zarys historii łódzkich ośrodków zakładowych informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w latach 1945–1985*, „Acta Universitatis Lodzianis” 1993, Folia librorum 5, s. 5–47.

(nr 169 z 1960 r.² oraz nr 35 z 1971 r.³) wydanych przez Radę Ministrów. Składały się na nią: działalność biblioteczna, dokumentacyjna, wydawnicza i reprograficzna oraz obsługa informacyjna. W przedstawionym tu opracowaniu pominięto działalność biblioteczną, została ona bowiem szczegółowo omówiona w artykule zamieszczonym w „Rocznikach Bibliotecznych”⁴.

Dla potrzeb analizy wprowadzono podział ośrodków na trzy grupy: ZOINTE przedsiębiorstw przemysłowych i gospodarczo-usługowych (grupa I), ZOINTE zaplecza naukowo-badawczego i projektowego (grupa II) oraz MZOINTE. Uzasadnione jest to faktem, że zarówno zakres, jak i specyfika działalności informacyjnej poszczególnych ośrodków były ściśle uzależnione od charakteru ich macierzystych instytucji, z których 24 reprezentowały przemysł lekki, osiem – elektromaszynowy, trzy – chemiczny, dwie – energetyczny, dwie – celulozowo-papierniczy oraz 17 – pozaprzemysłowe gałęzie gospodarki.

1. DZIAŁALNOŚĆ DOKUMENTACYJNA

Zarządzenia wykonawcze wydawane przez ministrów na podstawie Uchwały nr 35 niejednoznacznie formułowały zadania ośrodków zakładowych (międzyzakładowych) w zakresie działalności dokumentacyjnej⁵. Utrudniło to uporządkowanie i przedstawienie zebranego dla potrzeb niniejszego omówienia materiału związanego z tą tematyką.

Ze względów praktycznych przyjęto więc następujący podział zadań składających się na działalność dokumentacyjną w ośrodkach zakładowych:

- selekcja i klasyfikacja źródeł,
- wykonywanie opracowań dokumentacyjnych (kart dokumentacyjnych, informacyjnych, zestawień tematycznych),
- gromadzenie opracowań dokumentacyjnych,
- wykonywanie tłumaczeń⁶.

W analizowanych ośrodkach wstępną selekcję źródeł pod kątem ich przydatności dokonywano zasadniczo na etapie gromadzenia; dalsza obej-

² Mon. Pol. 1960, nr 60, poz. 284.

³ Mon. Pol. 1971, nr 14, poz. 104.

⁴ A. Wejman-Sowińska, *Działalność biblioteczna zakładowych ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Łodzi*, „Roczniki Biblioteczne” 1994, R. 38, z. 1–2, s. 13–38.

⁵ Problem ten dotyczył nie tylko działalności dokumentacyjnej, lecz całości zagadnień związanych z działalnością zakładowych ośrodków inte. Zob. A. Szewc, *Podstawy prawne informacji naukowo-technicznej*, Katowice 1984, s. 52–56.

⁶ J. Tatarzkiewicz, *Organizacja pracy zakładowego ośrodka informacji*, Warszawa 1976, s. 85.

mowała materiały wprowadzane do zbiorów ośrodka, a także te, które przeznaczone były do dokumentowania. Selekcję źródeł przeprowadzali kierownicy albo odpowiedzialni pracownicy działu dokumentacji lub biblioteki (w zależności od wielkości i organizacji ośrodka).

Klasyfikacja źródeł należała do obowiązków pracowników wykonujących zadania dokumentalistów oraz do pracowników biblioteki. Stosowano ogólnie znane języki informacyjno-wyszukiawcze.

Opracowania dokumentacyjne sporządzano tylko w ośrodkach, które posiadały dział dokumentacyjny bądź pracowników wyznaczonych do tych czynności. Jakość opracowań pozostawała w ścisłej zależności od kwalifikacji zawodowych dokumentalisty i jego znajomości języków obcych.

Ośrodki międzyzakładowe – z racji pełnienia usług dla całych grup zakładów – zobowiązane były do dokumentowania źródeł z przydzielonej im tematyki, zatrudnienie dokumentalistów było więc w nich regułą. Ośrodki zakładowe wykonywały opracowania dokumentacyjne w zasadzie wyłącznie dla potrzeb użytkowników z własnego zakładu pracy.

Opracowania dokumentacyjne za 1985 r. ujęte liczbowo przedstawiono w tab. 1, zawierającej dane zebrane na podstawie sprawozdania dla GUS (formularz K-b3)⁷.

Duża liczba analiz dokumentacyjnych i kart dokumentacyjnych w międzyzakładowych ośrodkach przemysłu lekkiego wiązała się z nałożonym na nie obowiązkiem wykonywania kart dokumentacyjnych w zakresie tematyki przydzielonej przez resortowe przepisy wykonawcze do Uchwały nr 35. Poza tym trudności dewizowe lat 80. spowodowały konieczność maksymalnego wykorzystania posiadanych przez resort czasopism z krajów kapitalistycznych i skrupulatnego ich dokumentowania w celu zasilania funkcjonujących systemów.

Tylko niewiele ośrodków sporządzało w 1985 r. zestawienia tematyczne i opracowania analityczno-syntetyczne. Wykonano w nich łącznie 120 zestawień tematycznych i 42 opracowania analityczno-syntetyczne (tab. 1). Ten stan rzeczy tłumaczono na ogół niekorzystnymi zmianami organizacyjno-kadrowymi, jakie zaszły w latach 80. oraz zmniejszonym zapotrzebowaniem ze strony użytkowników. W razie potrzeby korzystano w tym zakresie z usług ośrodków branżowych.

W większości ośrodków prowadzących działalność dokumentacyjną koncentrowano się przede wszystkim na gromadzeniu opracowań dokumentacyjnych. Z reguły jednak opracowania te (zarówno własne, jak i sprowadzane z innych placówek) przekazywano bezpośrednio użytkownikom, nie dokonując

⁷ Tak jak i w wypadku innych danych, należy zaznaczyć, że i te nie są pełne. Dla przykładu: chociaż wszystkie ośrodki wykonywały opisy bibliograficzne, niektóre z nich nie umieściły ich w sprawozdaniu.

Tabela 1

Niektóre formy działalności dokumentacyjnej w 1985 r. według sprawozdania dla GUS na formularzu K-b3

Ośrodki według przyjętego podziału	Liczba opracowań					
	opisy biblioteczne i katalogowe	analizy dokumentacyjne		opracowania analityczno-syntetyczne	tematyczne zestawienia liczone w tematach	
		razem	w tym karty dokumentacyjne			
1	2	3	4	5	6	
ZOINTE grupy I	p. lekkiego	3 052	91	47	-	-
	p. chemicznego	-	-	-	-	-
	p. elektromaszynowego	790	-	-	3	3
	p. energetycznego	120	-	-	-	10
	inne	1 294	16	-	2	2
razem	5 256	107	47	5	15	
ZOINTE grupy II	p. lekkiego	1 457	-	-	-	-
	p. chemicznego	695	-	-	-	40
	p. elektromaszynowego	1 768	-	-	-	-
	p. celulozowo-papierniczego	12	-	-	-	-
	inne	1 174	-	-	-	-
razem	5 106	-	-	-	40	
ZOINTE ogółem	10 362	107	47	5	55	
MZOINTE	p. lekkiego	3 458	1 985	1 723	37	61
	inne	1 019	133	-	-	4
	razem	4 477	2 118	1 723	37	65
ZOINTE + MZOINTE ogółem	14 839	2 225	1 770	42	120	

Tabela 2

Liczba kartotek gromadzonych w ośrodkach INTE
(według danych za 1985 r.)

Ośrodki według przyjętego podziału	Liczba kartotek										
	ogółem	1	2	3	4	5	6	7	8	9	brak
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
ZOINTE grupy I	16	3	5	1	-	-	-	-	1	6	
p. lekkiego	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
p. chemicznego	4	-	2	-	1	-	-	1	-	-	
p. elektromaszynowego	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
p. energetycznego	7	4	-	-	1	-	-	-	-	2	
inne											
razem	30	9	7	2	2	-	-	1	1	8	
ZOINTE grupy II	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
p. lekkiego	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	
p. chemicznego	4	2	1	1	-	-	-	-	-	-	
p. elektromaszynowego	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
p. celulozowo-papierniczego	7	2	-	1	1	-	-	-	-	3	
inne											
razem	16	4	3	3	1	-	-	-	1	4	
ZOINTE ogółem	46	13	10	5	3	-	-	1	2	12	
MZOINTE	7	-	1	3	-	3	-	-	-	-	
p. lekkiego	3	1	1	-	-	-	-	-	-	1	
inne											
razem	10	1	2	3	-	3	-	-	-	1	
ZOINTE + MZOINTE ogółem	56	14	12	8	3	3	-	1	2	13	

ich rejestracji. Z 18 ośrodków, które zadeklarowały gotowość wykonywania i przechowywania zestawień tematycznych, tylko 12 posiadało ich zbiory, niekiedy bardzo niewielkie (ogółem 1402 pozycje; w poszczególnych grupach ośrodków 1179 – 10 – 213).

Podstawową formą gromadzonej informacji pochodnej były różnego rodzaju kartoteki. Dzięki nim możliwe było przekazywanie szybkiej i bezpośredniej informacji. Dane dotyczące kartotek podano w tab. 2. Wynika z niej, że 13 ośrodków nie prowadziło ich w ogóle⁸, a 26 posiadało od jednej do dwóch kartotek. W pozostałych ośrodkach ich liczba wahała się od trzech do ośmiu. W sumie w łódzkich placówkach zakładowych znajdowało się 112 różnych kartotek (tab. 3).

W ośmiu ośrodkach prowadzono kartoteki zawierające całość własnych zbiorów specjalnych (np. tłumaczenia, literaturę techniczno-handlową, filmy, przezrocza, instrukcje, sprawozdania z wyjazdów zagranicznych, normy itp.). W innych karty dotyczące poszczególnych dokumentów stanowiły oddzielne rodzaje kartotek.

Przeważały kartoteki kart dokumentacyjnych otrzymywane z Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (CINTE) w ramach bieżącej prenumeraty. Podstawą formułowania zamówień był kolportowany przez tę instytucję „Wykaz tematyczny wg symboli Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej dla abonentów kart dokumentacyjnych”. Warto nadmienić, że karty dokumentacyjne, które od ich wprowadzenia w 1950 r. miały być podstawowym elementem informacji pochodnej w skali krajowej, w odczuciu użytkowników jak i pracowników inte spełniły swe zadania tylko w ograniczonym stopniu. Po początkowym okresie popularności, kiedy stanowiły one istotne usprawnienie w pracy informacyjnej, przydatność ich w następnych latach uległa ograniczeniu. Nadmiernie wydłużony cykl powstawania i rozpowszechniania, w połączeniu ze zbyt dużym szumem informacyjnym, zdyskwalifikował z czasem tę formę opracowań dokumentacyjnych. Dlatego też w 1985 r. w łódzkich ośrodkach zakładowych znajdowały się tylko 22 regularnie uzupełniane kartoteki kart dokumentacyjnych. W innych ośrodkach zaprzestano ich prowadzenia.

Od 1971 r., na mocy Zarządzenia nr 20 Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki z 20 maja 1971 r. w sprawie organizacji, opracowywania, rozpowszechniania i wykorzystywania w gospodarce narodowej informacji o opatentowanych wynalazkach, zaczęły ukazywać się karty dokumentacyjne opisów patentowych. Były one wydawane na terenie całego kraju przez 43 ośrodki (zgodnie z przydzieloną tematyką)⁹. Część zakładów z Łodzi

⁸ Część z nich miała w zamian katalogi zbiorów specjalnych.

⁹ Wykaz jednostek oraz przydzielonych im klas i podklas według MKP zamieszczony był w Załączniku nr 2 do tego Zarządzenia, Dz. Urz. KNiT 1971, nr 2 poz. 3. Kolejne aktualizacje Załącznika nr 2 ukazały się w: „Wiadomościach Urzędu Patentowego” 1984, nr 12, s. 604–614; 1986, nr 10, s. 548–552.

Tabela 3

Rodzaje kartotek gromadzonych w ośrodkach INTE
(stan na 1985 r.)

Ośrodki według przyjętego podziału	Rodzaje kartotek														z ogółem na jedną placówkę			
	ogółem	dokumen- tacyjne	dokumenta- cyjne opisów patentowych	norm	literatury techniczno- handlowej	tłumaczeń	kserokopii	materiałów konferen- cyjnych	prac naukowo- badawczych	sprawozdań z podróży zagranic- znych	wyrobów własnych	zestawień te- matycznych	wyników praszowych	wydruków z INPA- DOCU profilów		zbiorów spe- cjalnych	obrzeźnie perforowa- nych	inne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
p. lekkiego	24	5	7	1	2	1	-	1	-	1	1	-	-	-	1	1	3	1,5
p. chemicznego	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0
p. elektromaszynowego	15	2	2	-	1	2	1	1	2	1	-	2	-	-	-	-	1	3,7
p. energetycznego	4	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2,0
inne	8	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1,1
razem	52	12	10	1	4	3	1	2	2	2	2	2	1	-	3	1	6	1,7
p. lekkiego	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3,0
p. chemicznego	10	1	-	1	3	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	5,0
p. elektromaszynowego	7	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1,7
p. celulozowo-papierniczego	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0
inne	9	-	1	1	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	-	1	1,3
razem	31	1	3	4	7	1	1	1	1	-	-	-	1	1	4	2	4	1,9
ZOINTE ogółem	83	13	13	5	11	4	2	3	3	2	2	2	2	1	7	3	10	1,8
p. lekkiego	26	7	1	-	1	4	-	-	3	1	-	1	-	4	1	1	2	3,7
inne	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,0
razem	29	9	1	-	1	4	-	-	3	1	-	1	-	4	1	1	3	2,3
ZOINTE + MZOINTE ogółem	112	22	14	5	12	8	2	3	6	3	2	3	2	5	8	4	13	2,0

sprowadzała je, kierując się aktualnymi zainteresowaniami. Karty dokumentacyjne opisów patentowych gromadzono w ośrodkach informacji lub w działach zajmujących się wynalazczością. Tabela 3 podaje jedynie liczbę kartotek (14) znajdujących się w ośrodkach.

Z innych rodzajów kartotek szczególnie wartościowe były kartoteki opracowywane z uwzględnieniem nowych osiągnięć techniki informacyjnej. Na przykład w ośrodku OBR Maszyn Ziemnych i Transportowych zorganizowano kartotekę wydruków z INPADOC¹⁰ rozpowszechnianych przez Centralny Ośrodek Informacji Patentowej Urzędu Patentowego (COIP UP), a w dwóch ośrodkach międzyzakładowych przemysłu lekkiego istniały cztery kartoteki wydruków profiliów zamawianych z różnych systemów.

Odnotowano zaledwie cztery kartoteki o częściowo zmechanizowanej obsłudze, z czego tylko dwie były aktualizowane na bieżąco¹¹.

Wśród 13 kartotek oznaczonych w tab. 3 jako „Inne” znalazły się m. in. kartoteka systemu UNITERM, a także kartoteki kart informacji adresowanej (IA) sprowadzanych ze Stołecznego Ośrodka Informacji i Techniki Obliczeniowej SOETO w Warszawie¹² oraz kart dokumentacyjnych opracowywanych we własnym zakresie na podstawie zawartości zbiorów danego ośrodka itp.

Językami informacyjno-wyszukiwawczymi stosowanymi w wyżej wymienionych kartotekach były przede wszystkim: Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna (UKD), Międzynarodowa Klasyfikacja Patentowa (MKP), system klasyfikacyjny Polskich i Branżowych Norm dla celów katalogowych, system klasyfikacji zastosowany w Systematycznym Wykazie Wyrobów (SWW), a także różne własne języki tworzone dla potrzeb danego ośrodka¹³. Niekiedy, jak w wypadku niektórych mzoite przemysłu lekkiego, kartoteki szeregowano według deskryptorów zaczerpniętych z Tezaurusu przemysłu lekkiego¹⁴.

¹⁰ *Informacja patentowa*, red. A. Szewc, Katowice 1983, s. 213–223.

¹¹ W Przedsiębiorstwie Projektowania i Realizacji Inwestycji „BIPRO-BUMAR” prowadzono kartotekę na kartach obrzeźnie perforowanych, składającą się z dwóch części: I. Działu ogólnego – 280 haseł – obejmującego całość zbiorów (bez norm), II. Kartoteki wyrobów – 537 haseł; w COBR Przemysłu Artykułów Technicznych i Galanteryjnych – kartotekę na kartach obrzeźnie perforowanych zawierającą literaturę techniczno-handlową. Założono ją w 1965 r., a opracowano na konkurs w NOT dotyczący „Racjonalizacji prac i działań w informacji naukowej”.

¹² Usługi informacyjne tego ośrodka opisała K. Sosnowska, *Próba wprowadzenia odpłatności za opracowania dokumentacyjne i inne usługi informacyjne. Z doświadczeń Działu Opracowań Dokumentacyjnych SOETO*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1982, R. 27, nr 3, s. 14–21.

¹³ W pewnych przypadkach opracowywano je na podstawie klasyfikacji występujących w wydawnictwach informacyjnych krajowych i zagranicznych.

¹⁴ G. Przepiórkowska, *Tezaurus przemysłu lekkiego. Włókiennictwo – Odzieżownictwo*, t. 1–3, Łódź 1986; taż, *Tezaurus przemysłu lekkiego. Skóra – Obuwie*, t. 1–2, Łódź 1987.

Kompletność, staranność prowadzenia, aktualność, objętość, a także okres istnienia poszczególnych kartotek były zróżnicowane. Jedne z nich sięgały lat 50., inne tworzono dopiero w latach 80. Często zdarzało się, że przestawały być prowadzone z chwilą odejścia (emerytura, reorganizacja itp.) zajmującego się nimi pracownika. Niekiedy jego następca zaczynał tworzyć od podstaw zupełnie nowe kartoteki, nie wykorzystując zawartości poprzednich.

Niektóre ośrodki miały obowiązek zapewnienia dopływu tłumaczeń do macierzystych przedsiębiorstw¹⁵. Tłumaczenia te były wykonywane na miejscu, zlecane na zewnątrz albo wypożyczane z innych placówek.

Tłumaczenia we własnym zakresie powstawały w tych łódzkich ośrodkach, które zatrudniały etatowych tłumaczy bądź miały w swej obsadzie osoby z odpowiednią znajomością języków obcych. W ośrodkach tych praktykowano także formę tłumaczeń ustnych w obecności użytkownika¹⁶. Ośrodki o mniejszej obsadzie zwykle korzystały z gotowych tłumaczeń będących w posiadaniu innych placówek lub je zlecały.

Z danych zawartych w tab. 4 wynika, że w 13 ośrodkach nie odnotowano nigdy zapotrzebowania na tego rodzaju usługi, w związku z czym nie wykonywały one i nie gromadziły żadnych tłumaczeń. W 15 ośrodkach korzystano zarówno z tłumaczeń zamawianych, jak i wykonywanych na miejscu, w 10 wykonywano wyłącznie tłumaczenia na miejscu, a w 18 zlecano je innym placówkom. Zamówienia na tłumaczenia kierowano na ogół do ośrodków wyższych rangą (np. mzoınte, boınte, tj. branżowe ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej), zespołów tłumaczy w NOT i innych.

Tylko 25 łódzkich ośrodków zakładowych respektowało zasadę wstępnego sprawdzania czy potrzebne tłumaczenie nie figuruje już w funkcjonującym wówczas systemie TŁUMACZENIA¹⁷. Wiele ośrodków rezygnowało z rozpoznania możliwości uzyskania gotowych tłumaczeń na interesujący je temat, uzasadniając to zbyt długim oczekiwaniem na odpowiedź z CİNTE. Również nie wszystkie ośrodki wykonujące i zamawiające tłumaczenia stosowały się do zalecenia powiadamiania CİNTE o dokonanych tłumaczeniach¹⁸. Szczególnie rzadkie było przestrzeganie przepisów w przypadku tłumaczenia

¹⁵ Według J. Tatariewiczza organizowanie dopływu tłumaczeń do macierzystego przedsiębiorstwa powinno spoczywać na zakładowym ośrodku inte (*op. cit.*, s. 92).

¹⁶ K. Sosnowska, *Opracowywanie tłumaczeń*, Warszawa 1983, s. 9.

¹⁷ Zob. przyp. 61.

¹⁸ Zarządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 stycznia 1982 r. w sprawie zasad i trybu przekazywania informacji o wykonywanych na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej tłumaczeniach tekstów technicznych i innych specjalistycznych, *Mon. Pol.* 1982, nr 8, poz. 53.

Tabela 4

Działalność dokumentacyjna (według danych za 1985 r.)

Ośrodki według przyjętego podziału	Liczba ośrodków					wykonujących zestawienia tematyczne
	nie posiadających tłumaczeń	wykonujących tłumaczenia na miejscu	zamawiających tłumaczenia z zewnątrz	wykonujących tłumaczenia na miejscu i zamawiających z zewnątrz	sprawdzających w systemie TŁUMACZENIA	
1	2	3	4	5	6	7
p. lekkiego	2	4	7	3	8	2
p. chemicznego	-	1	-	-	-	-
p. elektromaszynowego	-	-	2	2	3	3
p. energetycznego	1	-	1	-	-	-
inne	3	2	1	1	1	1
razem	6	7	11	6	12	6
p. lekkiego	1	-	-	-	-	-
p. chemicznego	-	-	2	-	1	1
p. elektromaszynowego	-	-	2	2	1	1
p. celulozowo-papierniczego	-	2	-	-	-	1
inne	5	1	1	-	2	-
razem	6	3	5	2	4	3
ZOINTE ogółem	12	10	16	8	16	9
p. lekkiego	-	-	-	7	7	7
inne	1	-	2	-	2	2
razem	1	-	1	7	9	9
ZOINTE + MZOINTE ogółem	13	10	18	15	25	18

literatury patentowej¹⁹ i normalizacyjnej²⁰; najczęściej wynikało to z braku ich znajomości. Należy też dodać, że w niektórych placówkach w ogóle nie wiedziano o możliwościach uzyskania informacji dotyczących tłumaczeń i o obowiązujących w tym względzie zasadach.

Zgodnie z wypowiedziami pracowników zointe – tłumaczenia, podobnie jak i inne dokumenty, były niejednokrotnie przekazywane użytkownikom bez rejestrowania ich w zbiorach. Można więc przyjąć, że uzyskane w ramach badań dane dotyczące liczby przechowywanych tłumaczeń (w sumie 10 946 jedn.) były zanizone.

2. OBSŁUGA INFORMACYJNA

Zebrany materiał dotyczący problemu obsługi informacyjnej w zakładowych ośrodkach informacji uporządkowano według następujących zagadnień:

- organizacja dopływu informacji,
- tematyczna informacja retrospektywna,
- informacja bieżąca,
- informacja patentowa,
- informacja techniczno-handlowa,
- informacja normalizacyjna.

2.1. Organizacja dopływu informacji

Badane ośrodki wykazywały nierówny poziom pod względem organizacji dopływu informacji. Obok wyuczonego przygotowania zawodowego niebagatelne znaczenie miało tu, wynikające ze stażu pracy, doświadczenie pracowników odpowiedzialnych za dopływ informacji. Poza tym wyższy pułap wymagań stawiany przez użytkowników w placówkach o charakterze naukowo-badawczym sprawił, że organizacja dopływu informacji w ośrodkach

¹⁹ Instrukcja w sprawie zasad gromadzenia i udostępniania wykonanych tłumaczeń oraz prowadzenia rejestru kart informacyjnych i wykonanych tłumaczeń opisów patentowych i opisów wzorów użytkowych i zdobniczych. Załącznik do Zarządzenia nr 5 Prezesa Urzędu Patentowego PRL z dnia 4 marca 1972 r. w sprawie rejestracji i koordynacji tłumaczeń opisów patentowych oraz wzorów opisów użytkowych i wzorów zdobniczych, „Wiadomości Urzędu Patentowego” 1972, nr 4, s. 201–203, poz. 31.

²⁰ Zarządzenie nr 68 Prezesa Polskiego Komitetu Normalizacyjnego z dnia 23 czerwca 1965 r. w sprawie rejestracji tłumaczeń norm i publikacji o charakterze normalizacyjnym, „Biuletyn Polskiego Komitetu Normalizacyjnego” 1965, nr 8, s. 171–172, poz. 96.

zakładowych zaplecza naukowo-badawczego oraz w międzyzakładowych była lepsza niż w ośrodkach przedsiębiorstw produkcyjnych i gospodarczo-usługowych. Także dopływ informacji wewnętrznej (dokumentacja projektowa, sprawozdania z prób technologicznych itp.) traktowano z większą uwagą w ośrodkach instytucji naukowo-badawczych i projektowych. W pewnych przypadkach dopływ wytypowanych dokumentów z jednostki macierzystej był zapewniony dzięki zarządzeniom dyrektorów regulujących zasady przekazywania ich do ośrodka. Wchodzące niekiedy w skład zointe archiwa dokumentacji technicznej gwarantowały właściwy dostęp do niej wszystkim użytkownikom.

2.2. Tematyczna informacja retrospektywna

Podstawą informacji retrospektywnej w omawianych ośrodkach były kartoteki i zbiory sklasyfikowanych dokumentów pierwotnych. W niektórych placówkach do źródeł informacji retrospektywnej należały też wydruki z baz danych odpowiednich zautomatyzowanych systemów informacyjnych. Powstające na tej podstawie zestawienia tematyczne opracowywano w 18 ośrodkach (tab. 4, poz. 7). W okresie, gdy ośrodki posiadały liczniejszą obsadę (lata 70.), zestawienia tematyczne stanowiły jedną z podstawowych form działalności informacyjnej. Z reguły jednak po wykonaniu przekazywano je użytkownikom bez dokonywania rejestracji i włączania do zbiorów. Część ośrodków uzyskiwała tematyczne zestawienia od swoich ośrodków branżowych lub placówek o pokrewnym profilu.

Innym dokumentem wykonywanym w odpowiedzi na zapytania informacyjne były opracowania analityczno-syntetyczne, cenione przez użytkowników z uwagi na wysoki stopień przetworzenia. Wykonywanie ich nie było jednak rozpowszechnione, ponieważ wymagały od pracowników szczególnych kwalifikacji merytorycznych i językowych.

Retrospektywne wyszukiwanie informacji w powiązaniu z profilem zakładu bądź w odpowiedzi na zapytania informacyjne użytkowników uzależnione było od możliwości kadrowych omawianych ośrodków. Prowadzono je w 26 ośrodkach (tab. 5, poz. 2)²¹ zarówno na podstawie własnych zbiorów, jak i zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej, Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, Biblioteki Naczelnej Organizacji Technicznej, macierzystych rointe (resortowych ośrodkach informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej)

²¹ W tej liczbie znalazła się większość ośrodków zaplecza naukowo-badawczego i projektowego (MZOINTE i ZOINTE grupy I) oraz ośrodki z przemysłu elektromaszynowego (ZOINTE grupy II).

Tabela 5

Formy obsługi informacyjnej oraz popularyzacja działalności informacyjnej
(według danych za 1985 r.)

Ośrodki według przyjętego podziału	Liczba ośrodków prowadzących									
	informację retrospektywną	informację bieżącą			informację patentową	informację normalizacyjną	informację techniczno-handlową	popularyzację działalności informacyjnej		
		adresowaną	dla kierownictwa	grupową						
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
ZOINTE grupy I										
p. lekkiego	3	3	6	9	9	11	14	12		
p. chemicznego	-	1	1	1	1	1	1	1		
p. elektromaszynowego	4	3	1	2	4	3	4	3		
p. energetycznego	-	1	1	1	1	2	2	1		
inne	2	3	2	2	-	5	5	4		
razem	9	11	11	15	15	22	26	21		
ZOINTE grupy II										
p. lekkiego	1	-	-	-	1	1	1	-		
p. chemicznego	2	1	1	2	2	2	2	1		
p. elektromaszynowego	2	2	1	2	2	4	4	3		
p. celulozowo-papierniczego	-	1	1	2	1	2	2	2		
inne	4	5	5	3	1	7	7	6		
razem	9	9	8	9	7	16	16	12		
ZOINTE ogółem	18	20	19	24	22	38	42	33		
MZOINTE										
p. lekkiego	6	6	5	6	5	-	7	7		
inne	2	2	1	3	1	3	2	3		
razem	8	8	6	9	6	3	9	10		
ZOINTE + MZOINTE ogółem	26	28	25	33	28	41	51	43		

i bointe lub instytucji o pokrewnym profilu (np. Izba Wełny). W niektórych przypadkach sięgano do systemów branżowych oraz specjalistycznych krajowych i zagranicznych. Dwa ośrodki, przygotowując odpowiedzi na konkretne zapytanie informacyjne, korzystały z serwisu BRIOLIS udostępnianego w Polsce przez British Council²².

Nie zawsze w wyniku przeprowadzanych poszukiwań powstawały opracowania dokumentacyjne, np. zestawienia tematyczne. Częstokroć ograniczano się do powiadomienia użytkownika, gdzie takie materiały się znajdują. Niekiedy wypożyczano je lub zamawiano ich kserokopie.

Personel 30 pozostałych ośrodków w chwili przeprowadzania badań nie zajmował się retrospektywnym wyszukiwaniem informacji poza własnym zakładem²³, oferując użytkownikom jedynie samodzielne poszukiwania na podstawie zgromadzonych na miejscu dokumentów pierwotnych i pochodnych.

2.3. Informacja bieżąca

Część łódzkich ośrodków zakładowych prowadziła informację bieżącą dla użytkowników indywidualnych oraz zbiorowych. Informację indywidualną adresowano do konkretnych osób. Z napływającymi materiałami (wydawnictwa informacyjne, dokumenty źródłowe oraz wiadomości ze źródeł niedokumentalnych) postępowano w dwojaki sposób: zapoznawano z nimi użytkowników już po podstawowej selekcji albo dopiero po ich wstępnym opracowaniu. Godne uwagi, że stosunkowo duża część łódzkich ośrodków stosowała tę pierwszą formę pracy. Była ona dla użytkowników korzystniejsza z uwagi na możliwość prawie natychmiastowego zapoznania się z treścią nowych materiałów.

Łącznie 28 ośrodków (tab. 5, poz. 3) prowadziło różne formy obsługi adresowanej, jednak tylko pięć z nich realizowało ją w ogólnie polecanej postaci kart informacji adresowanej²⁴. W pozostałych placówkach po prostu odkładano na wydzielone półki wszystkie materiały informacyjne interesujące poszczególnych użytkowników lub zespoły badawcze i projektowe. Często

²² Komputerowy serwis informacyjny BRIOLIS uruchomiono 1 lutego 1983 r. Obejmował on bezpośrednie automatyczne połączenie z systemami BLAISE i DIALOG. Odbywało się ono za pośrednictwem końcówki komputerowej zainstalowanej w British Council w Warszawie. W ramach świadczonych usług zapewniano również możliwość odpłatnego uzyskiwania kopii dokumentów źródłowych oraz wypożyczania książek za pośrednictwem British Library. Zob. też G. B o g d a n, *BRIOLIS*, [w:] *Przegląd wybranych systemów informacyjnych*, Warszawa 1985, s. 73–74.

²³ W kilku z tych ośrodków prowadzono retrospektywne wyszukiwanie informacji w okresie wcześniejszym, przy liczniejszej obsadzie placówki.

²⁴ J. T a t a r k i e w i c z, *op. cit.*, s. 95.

stosowaną formą było zawiadamianie o napływających materiałach drogą telefoniczną bądź osobiste ich dostarczanie bezpośrednio na stanowiska pracy. Kilka ośrodków, na podstawie planów dotyczących podstawowej działalności macierzystej placówki, opracowywało informację wyprzedzającą.

Specyficzny rodzaj informacji indywidualnej stanowiła tzw. informacja dla kierownictwa obsługiwanej instytucji. Z 56 analizowanych ośrodków prowadziło ją tylko 25 (tab. 5, poz. 4). W większości z nich ograniczała się ona do przedstawiania bieżących czasopism naukowo-technicznych i nowych aktów prawnych dotyczących branży. Niekiedy przekazywano również własne wydawnictwa, wykazy nabytków oraz podawano odpowiednie komunikaty na zebraniach kadry kierowniczej. Najbardziej pożądana w tych przypadkach informacja typu faktograficznego była rzadkością, ponieważ jej opracowanie wymagało pracowników o odpowiednim przygotowaniu.

Dobrze zorganizowaną informację w postaci specjalnych „serwisów informacyjnych dla kierownictwa” posiadał ośrodek Rejonu Przewozów Kolejowych. Stosowano w tym celu plastikowe teczki, do których wkładano materiały informacyjne dla dyrektorów i kierowników komórek organizacyjnych. Na początku teczki umieszczona była stała informacja o możliwościach ośrodka w zakresie realizacji zapotrzebowań. Po zapoznaniu się z zamieszczonymi tam dokumentami pochodnymi użytkownicy zaznaczali, które z wymienionych dokumentów pierwotnych, i w jakiej postaci, chcieliby otrzymać.

Informacja bieżąca dla użytkowników zbiorowych miała w ośrodkach różną postać. Najpowszechniejszą jej formę stanowiły wystawy nowości wydawniczych oraz komunikaty o nabytkach wywieszane na tablicach informacyjnych lub zamieszczane we własnych publikacjach. Nieco rzadziej wykorzystywano w tym celu zakładowy radiowęzeł.

Nie można pominąć też informacji opartej na źródłach niedokumentalnych w postaci konferencji, prelekcji, wycieczek, wystaw technicznych, targów przemysłowych itp. Te formy informacji bieżącej występowały częściej w ośrodkach, których pracownicy należeli do stowarzyszeń naukowo-technicznych lub z nimi współpracowali.

W latach 70. dzięki przejściowemu wzmocnieniu obsady ośrodków, usługi informacyjne były bardziej zróżnicowane i skuteczniej wychodziły naprzeciw potrzebom użytkowników. Stosunkowo często wygłaszano prelekcje i odczyty, wyświetlano filmy techniczne i naukowe, organizowano wycieczki techniczne itp. Obieg dokumentów źródłowych (szczególnie czasopism) był wtedy prawie powszechny. Późniejsze ograniczenia obsady ośrodków bądź zwiększania zakresu ich obowiązków służbowych nie związanych z informacją spowodowały z upływem lat stopniowy zanik tej formy obsługi informacyjnej.

W latach 1974–1976 zaczęto popularyzować w Polsce korzystanie ze skomputeryzowanego systemu Selekttywnej Dystrybucji Informacji (SDI), który został opracowany i wdrożony przez Bibliotekę Główną i Ośrodek Informacji Naukowej Politechniki Wrocławskiej na wzór systemów użytkowanych w krajach zachodnich²⁵. Wśród zainteresowanych nim placówek znalazło się sześć łódzkich ośrodków zakładowych. Zaprenumerowały one pewną liczbę profilów wyszukiwawczych, głównie z francuskiej bazy PASCAL i amerykańskiej CAC²⁶.

Po pewnym czasie stwierdzono jednak, że tematyka oferowanych przez Politechnikę Wrocławską baz danych była zbyt teoretyczna w stosunku do praktycznych potrzeb użytkowników. Ujawniły się też trudności z odpowiednim sprecyzowaniem profilu wyszukiwawczego, co powodowało nadmierne występowanie tzw. szumu informacyjnego. Poza tym skarżono się na małą czytelność wydruków. Wreszcie podstawowym mankamentem okazał się brak gwarancji dostępu do źródeł²⁷.

Mimo tych niedogodności, pojawiające się kolejne systemy wzbudzały znaczne zainteresowanie, zwłaszcza wśród użytkowników z placówek naukowo-badawczych.

W MZOINTE COBR Przemysłu Lniarskiego korzystano ze zautomatyzowanego systemu o pracach naukowo-badawczych i rozwojowych LEKINBAD²⁸, z MSINT LEGPROMINFORM²⁹ oraz Centralnego Specjalistycznego Systemu Informacji o Pracach Naukowo-Badawczych, Rozwojowych i Ekspertyzach Naukowych SYNABA³⁰. Ponieważ ten ostatni nie był jeszcze zautomatyzowany, SDI realizowano w postaci kserokopii „kart informacyjnych o pracy badawczej – RZ”.

W MZOINTE COBR Przemysłu Bawełnianego prenumerowano trzy profile wyszukiwawcze z bazy CAC (za pośrednictwem Instytutu Chemii

²⁵ *Selektywna dystrybucja informacji. Organizacja i funkcjonowanie SDI w Polsce*, Warszawa 1979, s. 60.

²⁶ PASCAL – nauki o ziemi, metalurgia i metale, paliwa i energia, spawanie, lutowanie i techniki połączeń, budownictwo, transport, roboty publiczne, ochrona środowiska. CAC – biochemia, chemia organiczna, chemia związków wielocząsteczkowych, chemia stosowana, inżynieria chemiczna oraz chemia fizyczna. Tamże, s. 105.

²⁷ Politechnika Wrocławska przekazywała jedynie wydruki z baz danych. Znaczna część wykorzystywanych tam źródeł nie była dostępna na terenie Polski.

²⁸ W marcu 1979 r. w ROINTE PL wdrożony został do eksploatacji zautomatyzowany system informacji o pracach naukowo-badawczych i rozwojowych LEKINBAD. *Sprawozdanie z działalności ROINTE... za rok 1979*, Łódź 1980, s. 31–34.

²⁹ Międzynarodowy System Informacji Naukowej i Technicznej w zakresie przemysłu lekkiego – LEGPROMINFORM. Zob. W. Szczęch, *Międzynarodowe programy, sieci i systemy informacji naukowej. Przewodnik*, wyd. 2, Warszawa 1986, s. 86–87.

³⁰ System działa na podstawie Zarządzenia nr 22 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 czerwca 1984 r. w sprawie informacji o pracach badawczych, Dz. Urz. MNSzWiT 1984, nr 5, poz. 21.

Przemysłowej w Warszawie), sześć profilów z LEKINBAD i osiem z Międzynarodowego Systemu Informacji o Włókiennictwie – TITUS IV³¹.

W MZOINTE COBR Przemysłu Dziewiarskiego prenumerowano profile z systemu SYNABA i Międzynarodowego Specjalistycznego Systemu Informacji o Pracach Naukowo-Badawczych – MSIS NIR³².

W ZOINTE OBR Oczyszczania Miast prenumerowano w latach 1978–1980 profile z bazy PASCAL, znajdującej się w Politechnice Wrocławskiej.

W ZOINTE Zakładu Doświadczalnego Wyrobów Gumowych IPG „STO-MIL” prenumerowano za pośrednictwem Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Wzorców Materiałów w Warszawie kilka profilów ze Zjednoczenia „Plastpolimer” w Leningradzie. Pochodziły one ze zautomatyzowanej bazy danych „Polimery w ZSRR”, której tematyka dotyczyła własności tworzyw sztucznych produkowanych w Związku Radzieckim. Bazę tę udostępniano w trybie doświadczalnym, nieodpłatnie, w zamian za dokonywanie oceny uzyskanych odpowiedzi.

2.4. Informacja patentowa

Według ówczesnie obowiązujących przepisów organizacja informacji patentowej w ośrodkach zakładowych powinna opierać się na współdziałaniu i nadzorze metodycznym zakładowego rzeczownika patentowego lub Zespołu Ochrony Własności Przemysłowej³³. Zalecenie to wynikało z założenia, że zadania ośrodków informacji oraz komórek zakładu związanych z wynalazczością, ząębując się na polu informacji patentowej, w pozostałym zakresie były rozgraniczone.

Jednak ta forma współpracy między ośrodkami i komórkami zajmującymi się wynalazczością w praktyce niejednokrotnie ulegała deformacji. W wyniku zachodzących od 1981 r. zmian w strukturach wewnątrzzakładowych mnożyły się przypadki wchłaniania ośrodków przez wymienione komórki, co powodowało ograniczenie działalności typowo informacyjnej. Korzystniejsza była sytuacja tych placówek, w których stanowisko rzeczownika patentowego wpisano w strukturę ośrodka, pozwalało to bowiem uniknąć zachwiania proporcji między zadaniami służbowymi rzeczownika i informacyjnymi zadaniami pozostałej

³¹ R. Dolecka, *Międzynarodowy System Informacji o Włókiennictwie TITUS IV – Traitement de l'Information Textile Universelle Selective*, [w:] *Eksploatowane systemy informacyjne w przemyśle lekkim*, Łódź 1985, s. 1–9.

³² W. Szczęch, *op. cit.*, s. 55–59.

³³ J. Tatariewicz, *op. cit.*, s. 95 oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 lipca 1966 r. w sprawie zadań i organizacji pracy rzeczowników patentowych oraz zasad ich wynagradzania, Dz. U. 1966, nr 32, poz. 194.

części personelu. Trzeba też wspomnieć o rozwiązaniu skrajnym, kiedy ośrodek informacyjny w ogóle nie zajmował się informacją patentową i gromadzeniem związanych z nią zbiorów – było to dość częste w placówkach o najmniejszej obsadzie kadrowej. Na koniec należy odnotować przypadki, w których jednoosobową załogę ośrodka stanowił właśnie rzecznik patentowy, pełniący równocześnie zadania informacyjne i bibliotekarskie.

Przedstawione wyżej rozwiązania organizacyjne wystąpiły w 28 z 56 omawianych ośrodków zakładowych (tab. 5, poz. 6). W pozostałych przypadkach sytuacja była zróżnicowana. I tak 16 instytucji prowadziło działalność związaną z wynalazczością i informacją patentową w działach rzeczników patentowych, postępu technicznego i wynalazczości, dziale głównego mechanika, Klubie Techniki i Racjonalizacji (KRiT) itp.; w pięciu korzystano w razie potrzeby z usług rzeczników patentowych pracujących na zlecenie w placówkach wyższych rangą (np. w COBR Przemysłu Odzieżowego, Instytucie Celulozowo-Papierniczym, Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych oraz NOT); natomiast w siedmiu (pięć biur projektów, Polska Izba Handlu Zagranicznego i ZETO) nigdy takiej działalności nie prowadzono.

Według rocznego sprawozdania dla GUS w ośrodkach znajdowały się 74 853 jedn. opisów patentowych (w poszczególnych grupach ośrodków: 41 987 – 7456 – 25 410). Należy jednak przyjąć, że dane te są zaniżone w stosunku do stanu faktycznego, wspomniana bowiem niejednorodność struktury organizacyjnej powodowała rozproszenie zbiorów literatury patentowej i brak właściwego rozeznania w ich liczbie – znaczna część pozostawała poza sprawozdawczością.

W ramach zbiorów literatury patentowej gromadzono przede wszystkim „Wiadomości Urzędu Patentowego”, „Biuletyn Urzędu Patentowego”, wybrane serie tematyczne wydawnictwa Wszeczwiązkowego Instytutu Informacji Patentowej Państwowego Komitetu ds. Wynalazków i Odkryć ZSRR pt. „Izobrietienija Stran Mira”, „Informator Patentowy OPT o Patencie Europejskim”, „Biuletyn Projektów Wynalazczych” wydawany przez Ośrodek Postępu Technicznego (OPT) w Katowicach oraz inne opracowania (zwłaszcza ośrodków branżowych).

Podstawę gromadzonych zbiorów patentowych stanowiły opisy patentowe przechowywane w teczkach, albumach, pudłach kartonowych itp., uporządkowane numerycznie lub według Międzynarodowej Klasyfikacji Patentowej.

Wiele ośrodków posiadało kartoteki kart dokumentacyjnych opisów patentowych sprowadzanych z ośrodków branżowych zobowiązanych Zarządzeniem nr 20 Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki (KNiT)³⁴ do ich opracowywania i rozpowszechniania.

³⁴ Dz. Urz. KNiT 1971, nr 2, poz. 3.

Nie doceniano korzyści płynących z nowoczesnej formy szybkiej informacji, jaką stanowiły wydruki z patentowych baz danych. Tylko jeden ośrodek w OBR Maszyn Ziemnych i Transportowych zamawiał wydruki z Międzynarodowego Centrum Dokumentacji Patentowej INPADOC w Wiedniu. Z serwisu firmy DERWENT (dostępnego za pośrednictwem Instytutu Ekonomiki Przemysłu Chemicznego – Oddział w Gliwicach) korzystano w MZOINTE COBR Przemysłu Dziewiarskiego³⁵, a w ZOINTE OBR Oczyszczania Miast w latach 1978–1981 wykorzystywano³⁶ bezpłatne wydruki z systemu PATENT³⁷.

Gromadzone zbiory patentowe cechowała na ogół wyrwykowość. Jej przyczyną było powszechne wśród rzeczników przekonanie, iż nie ma praktycznej możliwości zadowalającego skompletowania zbiorów w placówce nie wyspecjalizowanej w dziedzinie informacji patentowej. Tak więc zbiory patentowe posiadane przez zakład pracy mogły jedynie służyć jako wstępna pomoc dla rzeczników oraz pewnych grup pracowników działalności podstawowej. Natomiast w wypadku przeprowadzanych badań patentowych konieczne było korzystanie ze zbiorów, których kompletność nie budziła wątpliwości.

Formy obsługi informacyjnej z zakresu literatury patentowej nie odbiegały od ogólnie przyjętych. Elementem specyficznym były natomiast wydawane dla wynalazców i racjonalizatorów biuletyny i informatory podsuwające czytelnikom do rozwiązania określone tematy, a także zawierające różnorodne informacje o nowych przepisach, konkursach i ich wynikach itp. Wydawnictwa te wykorzystywano też do przedstawiania problematyki związanej z działalnością ośrodka inte (zwłaszcza w przypadkach, gdy nie wydawał on nic ponadto).

Od 1980 r. wszystkie jednostki podległe Ministerstwu Przemysłu Lekkiego (MPL) przysyłały ROINTE „Karty informacyjne projektu wynalazczego” do „Resortowego Banku Informacji Projektów Wynalazczych”³⁸. Dotyczyło to projektów wynalazczych własnych zakładów pracy.

³⁵ K. Nowak, *Informacja patentowa i jej wykorzystanie w przemyśle chemicznym*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1982, R. 27, nr 6, s. 33–42 oraz K. Nowak, H. Podelowski, *Informacja patentowa i jej wykorzystanie w przemyśle chemicznym. System obsługi użytkowników informacji patentowej oparty na wybranych elementach serwisu firmy DERWENT*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1984, R. 29, nr 1, s. 11–19.

³⁶ Za pośrednictwem Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Podstaw Technologii i Konstrukcji „TEKOMA”.

³⁷ A. Kwapisz, S. Bogdaszewski, *Problemy automatyzacji informacji patentowej w przemyśle maszynowym*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1976, R. 21, s. 9–15.

³⁸ W ramach „Resortowego Banku Projektów Wynalazczych” ROINTE PL świadczył następujące usługi: a) udzielał odpowiedzi na indywidualne zapytania w zakresie projektów wynalazczych nadających się do stosowania (na podstawie zgromadzonych kart informacyjnych), b) rozpowszechniał informacje w „Tematycznych Wykazach Projektów Wynalazczych”, c) wykonywał tematyczne zestawienia projektów wynalazczych, d) udzielał informacji ekspresowych, e) udostępniał posiadane kartoteki zainteresowanym. Zob. *Sprawozdanie z działalności ROINTE... za rok 1980*, Łódź 1981, s. 43.

2.5. Informacja techniczno-handlowa³⁹

Zdecydowana większość łódzkich ośrodków zakładowych gromadziła literaturę techniczno-handlową (tab. 5, poz. 8). Tylko w pięciu z nich nie zajmowano się tym rodzajem dokumentów, ponieważ należało to do obowiązków innych działów instytucji (np. Działu Handlowego). W niektórych ośrodkach nie były one opracowywane i przechowywane, lecz od razu przekazywane zgodnie z zapotrzebowaniem odpowiednim komórkom przedsiębiorstwa.

Literaturę techniczno-handlową przechowywaną w ośrodkach opracowywano zgodnie z przepisami. Była ona ewidencjonowana w inwentarzach zbiorów specjalnych bądź odpowiednich rejestrach. Klasyfikowano ją według UKD, klasyfikacji stosowanej w SWW lub własnych klasyfikacji ośrodków uwzględniających specyfikę potrzeb użytkowników. Tworzono kartoteki w alfabetycznym układzie wyrobów i firm lub ww. klasyfikacji, w kilku zaś przypadkach stosowano karty obrzeźnie perforowane⁴⁰.

Formy obsługi odbiorców były typowe, lecz dostosowane do możliwości ośrodków (wykonywanie zestawień tematycznych, obieg dokumentów, sygnalizowanie nabytków za pomocą kart informacji adresowanej, dostarczanie literatury do stałego użytku poszczególnych komórek organizacyjnych oraz udostępnianie na miejscu bądź wypożyczanie). Informację na temat napływającej bieżąco literatury techniczno-handlowej umieszczano w wykazach nabytków, w wydawnictwach informacyjnych ośrodka, w komunikatach na tablicach lub w gablotach.

Poza informacją techniczno-handlową na użytek wewnętrzny, niektóre z badanych ośrodków prowadziły niekiedy działalność na użytek odbiorców swego zakładu. Polegała ona na redagowaniu i powielaniu kart katalogowych, prospektów, ulotek informacyjnych itp.; ich treść opracowywały komórki konstrukcyjne przedsiębiorstw. Bardzo często przechowywanie i rozpowszechnianie tej literatury także obciążało pracowników ośrodków.

³⁹ Informacja techniczno-handlowa jest przyczynowo i merytorycznie związana z produktem jako przedmiotem obrotu towarowego. Uwzględnia parametry techniczne wyrobów, możliwości zakupu, ceny, terminy uruchomienia bądź zaprzestania produkcji itp. Do obowiązków ośrodków zakładowych w zakresie tej informacji należało gromadzenie, opracowywanie, przetwarzanie i udostępnianie odpowiednich dokumentów. Zob. J. Tatarkiewicz, *op. cit.*, s. 96; J. Baczyński, H. Wysocki, *O potrzebie aktywizowania informacji techniczno-handlowej*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1973, R. 18, nr 5, s. 15.

⁴⁰ Por. przyp. 11.

2.6. Informacja normalizacyjna

Informacja normalizacyjna miała na celu zabezpieczenie dostępu do niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa norm i innych dokumentów normalizacyjnych. Konieczność stałego przestrzegania obowiązujących norm w każdej instytucji powodowała, że informację normalizacyjną prowadzono również w zakładach pracy nie posiadających własnych ośrodków informacji ani bibliotek fachowych – w niezbędnym zakresie zajmowała się nią wtedy odpowiednia komórka. W wypadku współistnienia ośrodka informacyjnego z działem normalizacji, charakter i zakres prowadzonej przez ośrodek informacji normalizacyjnej był ściśle uzależniony od zakresu pracy tego działu. Natomiast w sytuacji, gdy brak było specjalnej komórki w zakładzie, wszelkie czynności związane z informacją normalizacyjną przejmował ośrodek inte.

Z 56 analizowanych ośrodków 41 zajmowało się informacją normalizacyjną (tab. 5, poz. 7). Wśród nich były także struktury, które w wyniku zmian organizacyjnych w latach 80. wchłonęły zakładowe ośrodki inte. Jednym z typowych przykładów był Ośrodek Normalizacji i Informacji w Zakładzie Projektowania i Konstrukcji Galwanizerni i Lakierni „ZUGIL”. Takie połączenia niekorzystnie wpływały na charakter placówek informacyjnych, prowadząc do szczególnego zaangażowania ich w działalność normalizacyjną z uszczerbkiem dla zagadnień inte.

Pozostałych 15 ośrodków nie zajmowało się informacją normalizacyjną. W 13 przypadkach wchodziła ona w zakres obowiązków innych działów macierzystej instytucji. W COBR przemysłu lekkiego całością zagadnień normalizacji i informacji normalizacyjnej zajmowały się branżowe ośrodki normalizacji.

Informacja normalizacyjna w badanych ośrodkach polegała na prowadzeniu i ewidencjonowaniu dokumentacji normalizacyjnej i zaopatrywaniu w nią wszystkich działów przedsiębiorstwa oraz informowaniu o wszelkich zmianach zachodzących w normach. Ważną sprawą było też gromadzenie, opracowywanie oraz bieżąca aktualizacja kompletów wzorcowych i roboczych norm.

Na zbiory dokumentów normalizacyjnych składały się: normy polskie (PN), branżowe (BN), zakładowe (ZN) oraz „Katalogi Norm Polskich i Branżowych”, „Dziennik Normalizacji, Miar i Jakości”, „Załączniki do Biuletynu PKNMiJ”, miesięcznik naukowo-techniczny poświęcony działalności normalizacyjnej i metrologicznej oraz problematyce jakości „Normalizacja” itp. W skład zbiorów wchodziły też normy innych państw. Według rocznych sprawozdań dla GUS ogólna liczba zgromadzonych norm wynosiła 236 899 jedn. (w poszczególnych grupach ośrodków 68 750 – 152 299 – 15 850).

W niektórych przypadkach sprawozdania te zawierały również liczbę norm gromadzonych poza ośrodkami inte.

Badane ośrodki posiadały także różnego rodzaju kartoteki informujące o zawartości zbiorów dokumentów normalizacyjnych, ich aktualności i wprowadzanych zmianach. Część ośrodków wykorzystywała w tym celu karty dokumentacyjne opracowywane przez COINiM. Karty prenumerowano w CINTE.

Informacja o nowych dokumentach normalizacyjnych zamieszczana była w wydawnictwach informacyjnych ośrodków i wykazach nabytków. Ponadto ośrodki prowadziły działalność popularyzacyjną w zakresie metod, osiągnięć i skutków normalizacji w życiu społeczno-gospodarczym.

3. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Obowiązki zakładowych ośrodków inte w zakresie działalności wydawniczej nie zostały sprecyzowane przez odpowiednie przepisy. Na ogół uważano za uzasadnione prowadzenie jej w ośrodkach międzyzakładowych, ośrodkach obsługujących zakłady o złożonym procesie produkcji oraz zakłady o wielotysięcznej zalodze, a także w przypadkach znacznego rozproszenia w terenie odbiorców informacji⁴¹.

W zaleceniach przeznaczonych dla zakładowych ośrodków inte stwierdzono, że w zasadzie powinny one wydawać jedynie „Komunikaty Informacyjne zawierające wyselekcjonowane materiały z innych wydawnictw informacyjnych przydatne dla macierzystego zakładu pracy i opracowania informacyjne ośrodka dotyczące w szczególności osiągnięć techniczno-organizacyjnych macierzystego zakładu”⁴².

W związku z tym zakładowe ośrodki inte tylko wyjątkowo uzyskiwały zgodę Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (GUKPPiW) na publikowanie innych wydawnictw informacyjnych. Aby ominąć konieczność uzyskiwania zezwolenia GUKPPiW, niektóre ośrodki publikowały swoje wydawnictwa z adnotacją „do użytku wewnętrznego” lub bez akcentowania ciągłości tytułu, częstotliwości ukazywania się itp.

Brak aktów normatywnych ujednolicających tytuły, szatę graficzną oraz formę wydawnictw spowodował, że publikacje te miały różnorodną postać⁴³.

⁴¹ Zakładowy ośrodek informacji. *Organizacja i działalność*, red. J. Klauze, Warszawa 1969, s. 89–90.

⁴² W. Piróg, *Zagadnienia informacji i dokumentacji naukowej*, Warszawa 1977, s. 49.

⁴³ Istniejące w tym zakresie zalecenia (podane niżej) nie rekompensowały braku odpowiednich norm i nie wpływały ujednolicająco na publikowane przez ośrodki wydawnictwa informacyjne. Zob. E. Brandalska, *Opracowania dokumentacyjne i wydawnictwa informacyjne w placówkach informacji*, Warszawa 1976, s. 95–98; *Zakładowy ośrodek informacji...*, s. 90–91; *Poradnik pracownika informacji...*, s. 241–242; W. Piróg, *op. cit.*, s. 49.

Mimo iż pewne sprawy związane z wydawnictwami informacyjnymi (np. opis bibliograficzny⁴⁴, adnotacje i analizy dokumentacyjne⁴⁵, wkładka dokumentacyjna⁴⁶ itp.) zostały już wcześniej unormowane, to same wydawnictwa zunifikowano dopiero w roku 1979⁴⁷ i 1981⁴⁸. Opublikowane wtedy normy nie były jednak respektowane, miały więc tylko ograniczony wpływ na kształt istniejących już wydawnictw. Nigdy natomiast nie ukazała się odpowiednia norma porządkująca całokształt zagadnień związanych ze wspomnianymi komunikatami informacyjnymi.

Wśród łódzkich ośrodków zakładowych, zwłaszcza w latach 70. i na początku lat 80. działalność wydawnicza była dość powszechna i nie ograniczała się do zalecanych komunikatów. Wydawano podstawowe typy wydawnictw informacyjnych oraz uczestniczono w opracowywaniu literatury techniczno-handlowej macierzystych zakładów i różnego rodzaju publikacji jednorazowych, w tym jubileuszowych. W kilku placówkach współpracowano także z miejscowymi gazetami zakładowymi. Przygotowywaniem materiałów do wydawnictw zajmowali się pracownicy ośrodków lub pracownicy działalności podstawowej macierzystego zakładu w ramach prac zleconych.

Wymienione niedostatki w zakresie ustaleń normatywnych wywarły negatywny wpływ na kształt wydawnictw informacyjnych. Uwidoczniło się to w dowolności terminów wydawniczych, tytułów i zawartości.

Nie przestrzegano określonej normami częstotliwości ukazywania się wydawnictw, kierując się głównie doraźnymi potrzebami (a z konieczności również aktualnymi możliwościami techniczno-organizacyjnymi). Niejednokrotnie pomijano w tytule właściwe określenie typu publikacji (biuletyn informacyjny, przegląd dokumentacyjny, informacja ekspresowa czy komunikaty informacyjne). Często zawierał on jedynie nazwę dziedziny, w ramach której funkcjonowało określone wydawnictwo. Czasami wprowadzano tytuły w rodzaju: informacja bieżąca, sygnalizacyjna, informator, informator bieżący itp.⁴⁹ Zawartość tych wydawnictw także była różnorodna – od wykazu nabytków, po poważne prace studialne publikowane przez niektóre biura projektów. Niekiedy w wydawnictwach typu „biuletyn informacyjny”⁵⁰

⁴⁴ PN-73/N-01152. Opis bibliograficzny.

⁴⁵ PN-77/N-01221. Adnotacje i analizy dokumentacyjne.

⁴⁶ PN-73/N-09004. Wkładka dokumentacyjna. Wyd. 3.

⁴⁷ PN-79/N-01180. Arkusz 03. Opracowania dokumentacyjne. Informacja ekspresowa i przegląd dokumentacyjny.

⁴⁸ PN-81/N-09017. Biuletyn informacyjny placówek informacji.

⁴⁹ Por. analizę tytułów krajowych wydawnictw informacyjnych przedstawioną przez A. Leszczyk a w artykule: *Uwagi o stanie i kierunkach rozwoju wydawnictw informacyjnych w polskiej sieci informacji*, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1966, R. 11, nr 5, s. 15–16.

⁵⁰ Biuletyny informacyjne w dużej mierze poświęcone były problemom macierzystej instytucji oraz zagadnieniom z zakresu jej specjalizacji.

zamieszczano materiały pracowników Politechniki Łódzkiej (PŁ), Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ), a także innych placówek naukowych, miejscowych i spoza terenu Łodzi.

Wydawnictwa miały na ogół format A4. Wydawane były w postaci maszynopisu powielonego lub techniką offsetową. Tylko publikacje jednorazowe i jubileuszowe oraz literatura techniczno-handlowa ukazywały się z reguły w formie drukowanej.

Nakłady wahały się od kilku do kilkudziesięciu egzemplarzy (zaledwie w paru przypadkach osiągały one 200–300 egz.). W latach 1981–1985 objętość i nakłady uległy zmniejszeniu.

Liczba wydawnictw publikowanych przez badane ośrodki zakładowe przedstawiona została w tab. 6⁵¹ i 7⁵². W latach 1950–1984 ukazały się łącznie 104 tytuły (w poszczególnych grupach ośrodków odpowiednio: 27 – 41 – 36, por. tab. 6, poz. 22)⁵³. Zostały one wydane przez 46 z omawianych placówek. Pozostałych 10 ośrodków (dziewięć w grupie I, jeden w grupie II ZOINTE) nigdy nie prowadziło działalności wydawniczej. Najliczniej wydawane były: informacja ekspresowa wraz z wykazami nabytków (27 tytułów) i biuletyn informacyjny (21 tytułów).

Działalność wydawniczą rozpatrywanych ośrodków w poszczególnych okresach charakteryzują następujące liczby: w latach 1950–1959 wydano tylko sześć tytułów różnych wydawnictw, w latach 1960–1970 – 27 tytułów (w tym cztery w grupie informacji ekspresowej i wykazu nabytków oraz

⁵¹ Tabela 6 w poz. 2–21 przedstawia liczbę publikacji wydawanych w poszczególnych okresach, charakterystycznych dla działalności łódzkich ośrodków zakładowych. Pozycje 22–26 w tejże tabeli dotyczą ogólnej liczby wydawnictw, jakie ukazały się w latach 1950–1984. Dane te podano na podstawie przeprowadzonych wywiadów oraz materiału zebranego z autopsji. Było to możliwe dzięki temu, że w większości placówek przechowywano komplety wydawnictw własnych. Trzeba jednak zaznaczyć, że zdarzały się również przypadki likwidowania całości własnych wydawnictw informacyjnych w celu wygospodarowania miejsca na inne zbiory.

⁵² W tab. 7 podano liczbę wydawnictw zarejestrowanych w roku 1985 na podstawie formularza K-b3 sprawozdania dla GUS. W celu ułatwienia dokonania porównań podział szczegółowy obu tabel był wzorowany na podziale zastosowanym w formularzu K-b3, czego wynikiem jest m. in. obecność informacji ekspresowej i wykazu nabytków we wspólnej rubryce tabeli. (Należy jednak nadmienić, że nie wszystkie wykazy nabytków umieszczano w tym sprawozdaniu. Nie trafiały tam np. wykazy nabytków wywieszane na tablicach, rozprowadzane wśród użytkowników czy ogłaszane przez zakładowy radiowęzeł). Zrezygnowano jedynie z rubryki „Bibliografia”, ponieważ nie wykazał jej żaden łódzki ośrodek. Pozycje 6 i 12 tab. 7 „Pozostałe wydawnictwa” zawierają publikacje o bardzo różnorodnym charakterze. Są to biuletyny wydawane dla racjonalizatorów i wynalazców, zeszyty prac badawczych macierzystych instytucji (np. COBR), prace studialne (w biurach projektów), informacje dla przemysłu łódzkiego (Polska Izba Handlu Zagranicznego), a także próbniki opracowywane w COBR dla poszczególnych branż. Niekiedy wymienione w tej rubryce czasopisma zawierały materiały informacyjne ośrodków i KTiR.

⁵³ Dane z rubryk poszczególnych okresów nie sumują się w pozycji 22 dotyczącej lat 1950–1984, ponieważ okresy ukazywania się niektórych tytułów nie pokrywały się z dokonanym podziałem historycznym.

dziewięć biuletynów informacyjnych), w latach 1971–1980 – 81 tytułów (w tym 22 w grupie informacji ekspresowej i wykazu nabytków i 20 biuletynów informacyjnych), w latach 1981–1984 – 61 tytułów (w tym 21 w grupie informacji ekspresowej i wykazu nabytków oraz 10 biuletynów informacyjnych, por. tab. 6, poz. 2–21).

Zwraca uwagę sukcesywny spadek ilości biuletynów informacyjnych przy wzroście liczby tytułów informacji ekspresowej i wykazu nabytków – w proporcji do ogólnej liczby wydawnictw danego okresu. Uwydatniło się to szczególnie na początku lat 80., kiedy zaostrzyły się trudności z uzyskaniem odpowiedniej zgody GUKPPIW. Jak już wspomniano, łatwiej było ominąć ten wymóg przy wydawnictwach mniej sformalizowanych pod względem edytorskim, jakimi były wykazy nabytków i informacja ekspresowa.

Z porównania danych z lat 1950–1984 (tab. 6) oraz z roku 1985 (tab. 7) wynika, że ze 104 tytułów wydawanych w różnych okresach, w 1985 r. pozostało tylko 28 tytułów. Wobec istniejących trudności musiano zmniejszyć nakłady i objętość tytułów oraz ograniczyć częstotliwość ich ukazywania się. Niekiedy kontynuowanie działalności wydawniczej było możliwe jedynie dzięki współdziałaniu różnych komórek organizacyjnych zakładu (np. ośrodka inte, działu postępu technicznego, działu normalizacji itp.). Miało to miejsce zwłaszcza w instytucjach, w których ośrodki zakładowe zobowiązane były do obsługiwanie użytkowników agend zakładu pracy w terenie.

Aby przeciwdziałać skutkom wynikającym z ograniczania liczby tytułów wydawnictw informacyjnych, w niektórych resortach przeorganizowano działalność wydawniczą. W przemyśle lekkim nastąpiło to już w 1977 r.⁵⁴ Ośrodki ponadzakładowe tego przemysłu (w tym międzyzakładowe) zostały zobowiązane do zasilania opracowaniami dokumentacyjnymi trzech wydawnictw resortowych: Przeglądu Dokumentacyjnego, Informacji Ekspresowej i Nabytków Bibliotecznych⁵⁵.

W ten sposób w resorcie przemysłu lekkiego w znacznym stopniu scentralizowano działalność wydawniczą i poligraficzną. Pozwoliło to pokonać trudności wynikające z niedostatecznej liczby czasopism z II obszaru płatniczego oraz z niedomagań przestarzałego sprzętu poligraficznego lub jego braku.

4. DZIAŁALNOŚĆ REPROGRAFICZNA

Prowadzenie działalności reprograficznej nie wchodziło w zakres określonych przepisami obowiązków zointe. Jednak przepisy te wymagały od placówek inte dostarczania użytkownikom właściwych tematycznie materiałów.

⁵⁴ *Sprawozdanie z działalności ROINTE za rok 1977*, Łódź 1978, s. 11, 29–37.

⁵⁵ *Eksploatowane systemy informacyjne w przemyśle lekkim*, Łódź 1985, s. 1–2.

Tabela 6

Działalność wydawnicza ośrodków INTE w latach 1950-1984

Ośrodki według przyjętego podziału	1950-1959					1960-1970					1971-1980					1981-1984					1950-1984				
	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przebieg dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przebieg dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przebieg dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przebieg dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przebieg dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	ogółem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
ZOINTE grupy I																									
p. lekkiego	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	15	4	1	6	4	10	4	-	4	2	15	4	1	6	4
p. szpitalnego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
p. elektromaszynowego	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	4	3	-	1	-	3	3	-	-	-	4	3	-	-	-
p. energoizacyjnego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
inne	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	6	2	-	-	4	6	2	-	-	4	7	2	-	-	5
razem	-	-	-	-	-	4	1	-	2	1	26	9	1	7	9	19	9	-	4	6	27	9	1	7	10
ZOINTE grupy II																									
p. lekkiego	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	2	1	-	-	-	1	2	-	-	-	2
p. szpitalnego	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	7	1	-	2	4	2	-	-	2	-	8	1	1	2	4
p. elektromaszynowego	1	1	-	-	-	2	1	-	1	-	9	3	-	3	3	7	3	-	1	3	10	3	-	3	4
p. ochotniczo-papierniczego	-	-	-	-	-	2	1	-	1	-	2	1	-	1	-	5	1	-	1	3	6	2	-	3	
inne	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	12	6	-	2	4	8	4	-	-	4	15	7	-	2	6
razem	1	1	-	-	-	8	3	1	3	1	32	11	-	8	13	23	8	-	4	11	41	13	1	8	19
ZOINTE ogółem	1	1	-	-	-	12	4	1	5	2	58	20	1	15	22	42	17	-	8	17	68	22	2	15	29
MZOINTE																									
p. lekkiego	4	-	-	-	4	14	-	-	4	10	21	2	-	4	15	15	3	1	1	10	31	4	1	5	21
inne	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	2	-	-	1	1	4	1	1	1	2	5	1	-	1	3
razem	5	-	-	-	5	15	-	-	4	11	23	2	-	5	16	19	4	1	2	12	36	5	1	6	24
ZOINTE + MZOINTE ogółem	6	1	-	-	5	27	4	1	9	13	81	22	1	20	38	61	21	1	10	29	104	27	3	21	53

Działalność wydawnicza ośrodków INTE według sprawozdania dla GUS na formularzu K-b3
(stan na dzień 31 grudnia 1985 r.)

Ośrodki według przyjętego podziału	Liczba tytułów						Nakłady w egzemplarzach					
	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przegląd dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	z ogółem na jedną placówkę	ogółem	informacja ekspresowa wykaz nabytków	przegląd dokumentacyjny	biuletyn informacyjny	pozostałe wydawnictwa	z ogółem na jedną placówkę
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	12
p. lekkiego	8	-	-	8	-	0,5	159	-	-	159	-	9,9
p. chemicznego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
p. elektromaszynowego	3	1	-	-	2	1,5	1 120	120	-	-	1 000	560,0
p. energetycznego	9	3	-	-	6	1,3	1 375	142	-	-	1 358	196,4
inne												
razem	20	4	-	8	8	0,7	2 654	262	-	159	2 358	88,5
ZOINTE												
p. lekkiego	1	-	-	-	1	1,0	200	-	-	-	200	200,0
p. chemicznego	1	1	-	-	-	0,5	204	-	-	204	-	102,0
p. elektromaszynowego	1	1	-	-	-	0,2	20	20	-	-	-	5,0
p. celulozowo-papierniczego	2	1	-	1	-	1,0	160	80	-	80	-	80,0
inne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
razem	5	3	-	1	1	0,3	584	100	-	284	200	36,5
ZOINTE ogółem	25	7	-	9	9	0,5	3 238	362	-	443	2 558	70,4
MZOINTE												
p. lekkiego	3	1	1	1	-	0,4	850	20	730	100	-	121,4
inne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
razem	3	1	1	1	-	0,3	850	20	730	100	-	85,0
ZOINTE + MZOINTE ogółem	28	8	1	10	9	0,5	4 088	382	730	543	2 558	73,0

Skłoniło to pewną liczbę ośrodków do prowadzenia działalności reprograficznej w związku z koniecznością uwielokrotniania dokumentów gromadzonych zwykle w jednym egzemplarzu. Uwielokrotnianie dokumentów służyło nie tylko obsłudze własnych użytkowników, ale i dostarczaniu ich innym w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych bądź zawartych porozumień o współpracy w tym zakresie⁵⁶. Działalność ta była ściśle uzależniona od posiadanego wyposażenia reprograficznego.

Na 56 analizowanych ośrodków 12 (21,4%) dysponowało własnym sprzętem reprograficznym (w tym 11 miało wydzielone pracownie), natomiast 41 mogło korzystać z usług odpowiednio wyposażonych działów macierzystej instytucji; tylko trzy placówki całkowicie pozbawione były takich możliwości. Ogółem stan posiadania łódzkich ośrodków zakładowych wynosił: 31 kserografów (KS-2, KS-4, RANK XEROX), 6 kopiarek różnych typów, 7 wyświetlarek do sporządzania kopii z dokumentacji technologicznej, 4 powielacze szablonowe, 5 powielaczy offsetowych, 4 zestawy sprzętu do mikroform (w tym 2 linie mikrofiszowe Pentacta i Fuji) oraz 4 ciemnie wyposażone w odpowiedni sprzęt fotograficzny (aparaty fotograficzne, koreksy, powiększalniki, suszarki itp.). Oprócz tego w niektórych ośrodkach znajdowały się czytniki do mikroform (12 szt.).

Do prowadzenia działalności poligraficznej niezbędny był sprzęt intro-ligatorski; posiadało go siedem ośrodków. Były to zszywarki, prasy intro-ligatorskie, krajarki, bigówki, obcinarki (ogółem 19 szt. różnego rodzaju urządzeń).

Oceniając wyposażenie łódzkich ośrodków zakładowych w sprzęt reprodukcyjny trzeba stwierdzić, iż w przeliczeniu na liczbę placówek było go mało. Należy jednak podkreślić, że w tych placówkach, które miały pełne wyposażenie reprograficzne i intro-ligatorskie, działalność usługową prowadzono na dobrym poziomie⁵⁷. Pozytywne zjawisko stanowiła też wspomniana możliwość korzystania przez ośrodki z urządzeń znajdujących się na terenie macierzystego zakładu pracy.

Nie jest możliwe dokładne określenie pełnej liczby kopii uzyskanych przez ośrodki w wyniku działalności własnej pracowni reprograficznej lub za pośrednictwem innych działów instytucji, ponieważ w wielu wypadkach placówki nie prowadziły odpowiedniej rejestracji. Liczba kopii wykonanych

⁵⁶ W MZOINTE była to obsługa użytkowników z zakładów, które zawarły umowy o współpracy.

⁵⁷ Najczęściej posiadanie dobrej klasy sprzętu reprograficznego wiązało się z prowadzeniem usługowej działalności nie tylko na potrzeby ośrodka, ale także całej instytucji. Poza tym niektóre ośrodki „dorabiały” usługami reprograficznymi na swoje utrzymanie (zwłaszcza w latach 1981–1985). Tylko w dwu wypadkach wykorzystanie posiadanego sprzętu było ograniczone wyłącznie do potrzeb własnego ośrodka.

Tabela 8

Udostępnione kopie w 1985 r.

	Ośrodki według przyjętego podziału	Kopie w jednostkach bibliograficznych					
		ogółem	czytelnikom indywidualnym	bibliotekom i instytucjom krajowym	z ogółem na jedną placówkę	z bibliotek i instytucji krajowych	
	1	2	3	4	5	6	
ZOINTE grupy I	p. lekkiego	13	5	8	0,8	1	
	p. chemicznego	-	-	-	-	-	
	p. elektromaszynowego	33	33	-	8,2	-	
	p. energistycznego	81	81	-	40,5	-	
	inne	50	50	-	7,1	30	
	razem	177	169	8	5,9	31	
ZOINTE grupy II	p. lekkiego	-	-	-	-	-	
	p. chemicznego	70	70	-	35,0	-	
	p. elektromaszynowego	2 995	2 984	11	748,7	-	
	p. celulozowo-papierniczego	630	620	10	315,0	21	
	inne	510	360	150	72,8	-	
	razem	4 205	4 034	171	262,8	21	
	ZOINTE ogółem	4 382	4 203	179	95,3	52	
MZOINTE	p. lekkiego	318	270	48	45,4	40	
	inne	223	86	137	74,3	10	
	razem	541	356	185	54,1	50	
	ZOINTE + MZOINTE ogółem	4 923	4 559	364	87,9	102	

dla użytkowników ośrodka nie była odrębnie wykazywana, lecz mieściła się w ogólnej liczbie kopii sporządzanych dla potrzeb zakładu⁵⁸. Kopie dokumentów przekazywano użytkownikom inte w ramach tzw. udostępniania bezzwrotnego⁵⁹ (na ogół powtórnie ich nie rejestrując). Stąd dane zawarte w tab. 8, opracowanej na podstawie rocznego sprawozdania dla GUS, posiadają jedynie wartość orientacyjną. Według nich w 1985 r. udostępniono czytelnikom indywidualnym oraz bibliotekom i instytucjom krajowym 4923 jedn. bibliograficzne kopii. W przeliczeniu na jedną placówkę wynosiło to 87,9 jedn. bibliograficznych.

Stosunkowo rzadkie było wykonywanie kopii własnych dokumentów dla użytkowników z zewnątrz (w 1985 r. 364 jedn. bibliograficzne), bowiem tylko w niewielkim stopniu mogły ich interesować zbiory o tematyce zawężonej do specjalności danego zakładu pracy. Poza tym przeważające w zbiorach zointe normy i literatura techniczno-handlowa były dostępne w placówkach specjalizujących się w ich rozpowszechnianiu⁶⁰.

Wykonywanie we własnym zakresie (a także gromadzenie) mikroform uważano w większości ośrodków za niecelowe, ponieważ budziły one znikome zainteresowanie użytkowników. Świadczy o tym zaledwie 5178 jedn. mikroform zgromadzonych we wszystkich łódzkich ośrodkach zakładowych. Ośrodki te, mimo braku czasopism z II obszaru płatniczego (zwłaszcza od 1982 r.), nie zdecydowały się na prenumerowanie niektórych tytułów w postaci mikrofilmów, jak np. czyniły to biblioteki naukowe. Do pojedynczych artykułów czy poszczególnych dokumentów docierały one poprzez branżowe wydawnictwa informacyjne, starając się o wypożyczenie dokumentów pierwotnych lub uzyskanie ich kserokopii.

Ośrodki posiadające sprzęt poligraficzny i introligatorski wykonywały usługi w ramach działalności wydawniczej własnych placówek, ale zazwyczaj robiły to na zlecenie całego zakładu, niekiedy także dla zleciennodawców z zewnątrz. Zlecenia te nie były powiązane z podstawowymi zadaniami placówek informacyjnych. Obciążały one ośrodki dodatkowymi czynnościami, przynosząc pewne korzyści finansowe, ale nie mając nic wspólnego z inte.

⁵⁸ Instytucje posiadające urządzenia reprograficzne były zobowiązane do prowadzenia ścisłej ewidencji dotyczącej liczby i rodzaju kopiowanych dokumentów. Dotyczyło to zwłaszcza okresu obowiązywania Ustawy z dnia 31 lipca 1981 r. o kontroli publikacji i widowisk (Dz. U. 1981, nr 20, poz. 99; 1983, nr 44, poz. 204) oraz Ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. o prawie prasowym (Dz. U. 1984, nr 5, poz. 24).

⁵⁹ Jest to forma coraz częściej stosowana w udostępnianiu zbiorów w różnych placówkach, nie tylko w ośrodkach inte. Dokładnie analizuje to zjawisko B. Nowakowski na podstawie doświadczeń Głównej Biblioteki Lekarskiej (*Usługi reprograficzne jako pole analiz i poczynąń badawczych w zakresie czytelnictwa i udostępniania zbiorów*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1988, R. 34, nr 341/342, s. 59–75).

⁶⁰ Przedsiębiorstwo Państwowe „Wydawnictwa Normalizacyjne”, Centralny Ośrodek Informacji Normalizacyjnej i Metrologicznej, Ośrodek Postępu Technicznego w Katowicach itp.

5. ŁĄCZNOŚĆ INFORMACYJNA Z SIECIĄ INTE

Zadaniem ośrodków zakładowych było umożliwienie wykorzystania efektów ich pracy nie tylko przez użytkowników jednostki macierzystej, ale również przez użytkowników z zewnątrz. W tym celu przekazywały one do nadrzędnych placówek sieci inte określone informacje i dokumenty, które stawały się przedmiotem dalszego rozpowszechniania przez odpowiednie systemy krajowe lub zagraniczne. Tryb przesyłania dokumentów regulowały przepisy, z których część została już tutaj przytoczona. Znaczny procent łódzkich ośrodków zakładowych przepisów tych nie respektował, pozostałe zaś stosowały się do nich jedynie w ograniczonym zakresie. W dużej mierze spowodowane to było niedostateczną prężnością działania ośrodków nadrzędnych.

Stosunkowo najkorzystniejsza w tym względzie sytuacja panowała w resorcie przemysłu lekkiego, gdzie (pod wpływem nacisku wywieranego przez ośrodki resortowy) ośrodki zakładowe, a w szczególności międzyzakładowe, wywiązywały się przynajmniej z niektórych obowiązków związanych z przekazywaniem dokumentów i informacji. Dotyczyło to zarówno zasilania systemów krajowych, takich jak TŁUMACZENIA⁶¹, SYNABA, SAZAPS⁶², jak i systemów branżowych przemysłu lekkiego – LEKINBAD, RESFAKTO⁶³ czy międzynarodowych – LEGPROMINFORM, TITUS IV, w których ROINTE PL brał udział.

Karty dokumentacyjne artykułów z wybranych czasopism specjalistycznych z I i II obszaru płatniczego wykonywane były także tylko w ośrodkach przemysłu lekkiego.

⁶¹ Specjalistyczny System Informacji o Tłumaczeniach działał na podstawie następujących aktów prawnych: Uchwała nr 162 Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1978 r. w sprawie wykonywania tłumaczeń tekstów technicznych i innych specjalistycznych na rzecz jednostek gospodarki społecznej, Mon. Pol. 1978, nr 37, poz. 141; Zarządzenie nr 4 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 19 stycznia 1980 r. w sprawie rejestru tłumaczy, Dz. Urz. MNSzWiT 1980, nr 2, poz. 5; Uchwała nr 232 Rady Ministrów z dnia 6 listopada 1981 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wykonywania tłumaczeń tekstów technicznych i innych specjalistycznych na rzecz jednostek gospodarki społecznej, Mon. Pol. 1981, nr 29, poz. 267; Zarządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 stycznia 1982 r. w sprawie zasad i trybu przekazywania informacji o wykonywanych na rzecz jednostek gospodarki społecznej tłumaczeniach tekstów technicznych i innych specjalistycznych, Mon. Pol. 1982, nr 8 poz. 53. Zob. też K. Sosnowska, *Opracowanie...*, s. 18–19, 24–34.

⁶² Specjalistyczny System Informacji o Naukowo-Technicznej Współpracy z Zagranicą – SAZAPS działał na podstawie Zarządzenia nr 43 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 12 października 1977 r. w sprawie gromadzenia i wykorzystywania informacji z wyjazdów służbowych za granicę dotyczących współpracy naukowej i technicznej, Dz. Urz. MNSzWiT 1977, nr 11, poz. 36.

⁶³ Z. Mądrzycki, M. Lachman, K. Rapczyńska-Stasiak, *Systemy informacji faktograficznej w resorcie przemysłu lekkiego. Prace Ośrodka Ekonomiki i Organizacji Przemysłu Lekkiego „EKORNO”*, Łódź 1979, s. 57–78.

Karty informacyjne RZ o pracach naukowo-badawczych przesyłały do systemu SYNABA wszystkie ośrodki w placówkach naukowo-badawczych, tzn. w siedmiu COBR przemysłu lekkiego, w OBR Oczyszczania Miast i OBR Maszyn Ziemnych i Transportowych.

Ośrodki spoza przemysłu lekkiego zasilaly przede wszystkim system TŁUMACZENIA. Cztery ośrodki zawiadamiay Centralny Ośrodek Informacji Patentowej o wykonywanych tłumaczeniach opisów patentowych. Niektóre z placówek, publikujących jeszcze w latach 80. wydawnictwa informacyjne, przesyłały je do swoich bointe. Międzyzakładowe ośrodki inte przemysłu lekkiego dostarczały materiały do trzech resortowych wydawnictw informacyjnych.

Część placówek była zobowiązana do informowania swoich ośrodków nadrzędnych o cenniejszych nabytkach. Wykaz uzyskiwanych książek i czasopism zagranicznych wysyłało w 1985 r. do Zakładu Katalogów Centralnych Biblioteki Narodowej 15 ośrodków (w poszczególnych grupach: 4 – 3 – 8). Część pozostałych ośrodków obowiązek ten wypełniała w latach, kiedy kupowano czasopisma i książki z II obszaru płatniczego. Dotyczyło to także przekazywania informacji o nabytkach do kolejno ukazujących się katalogów czasopism zagranicznych w bibliotekach Łodzi⁶⁴. Tylko 12 z omawianych ośrodków brało udział w tych akcjach⁶⁵.

6. POPULARYZACJA DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ

Popularyzacja działalności informacyjnej polegała z jednej strony na reklamowaniu usług świadczonych przez ośrodki, z drugiej zaś na uświadamianiu odbiorcom znaczenia inte dla wyników ich pracy. Istotne było także zachęcenie użytkowników do możliwie pełnego wykorzystywania zgromadzonych przez ośrodek zbiorów i opracowań informacyjnych. Poza tym popularyzacja działalności informacyjnej miała na celu wykształcenie u potencjalnego użytkownika nawyku aktywnego korzystania z wszelkich użytecznych źródeł informacji. Zawarte w nich wiadomości na temat

⁶⁴ W. Kaszubina, *Czasopisma zagraniczne w bibliotekach naukowych w Łodzi*, t. 1, *Lata 1955 i 1956 oraz nowe zamówienia na rok 1957*, Łódź 1957; K. Bielska, J. Bogusławska, W. Skibińska, *Centralny katalog czasopism zagranicznych w bibliotekach łódzkich za lata 1956–1965*, Łódź 1967; W. Skibińska, J. Bogusławska, K. Boska, *Centralny katalog czasopism zagranicznych w bibliotekach łódzkich za lata 1955–1970*, t. 1–2, Łódź 1973; J. Fontner, *Centralny katalog czasopism zagranicznych w bibliotekach łódzkich za lata 1970–1985*, t. 1–2, Łódź 1988.

⁶⁵ W niektórych placówkach wysyłanie tych danych uważano za niecelowe, ponieważ niejednokrotnie ze względu na brak miejsca czasopisma (także zagraniczne) były likwidowane, co dezaktualizowało informacje zawarte w katalogach centralnych.

nowoczesnych rozwiązań naukowych i technicznych mogły znaleźć praktyczne zastosowanie w działalności gospodarczo-produkcyjnej, badawczej i projektowej.

W pierwszych latach funkcjonowania w Łodzi struktur inte w przedsiębiorstwach i zakładach pracy starano się zapoznać użytkowników z możliwościami świadczonych usług informacyjnych. Z czasem korzystanie z nich dla wielu użytkowników stało się rzeczą oczywistą, jednak zawsze istniała grupa potencjalnych użytkowników, o których należało zabiegać i właśnie dla nich organizowane były urozmaicone formy popularyzacji inte.

Idea tak pojętej popularyzacji załamała się w latach wprowadzania reformy gospodarczej, kiedy wbrew nadziejom na niezbędność struktur inte w nowych warunkach, zaczęto je rozwiązywać. Z kolei placówki szczebla zakładowego, które nie uległy rozwiązaniu, nie były w stanie zapewnić swym użytkownikom świadczenia usług na poprzednim poziomie – intensywne ich propagowanie straciło więc rację bytu.

Jednak pewne formy popularyzacji, choć w nieco skromniejszym zakresie, kontynuowano w 43 z analizowanych placówek (tab. 5, poz. 9). Szczególnie dotyczyło to ośrodków szczebla międzyzakładowego, które znajdowały się w stosunkowo korzystniejszej sytuacji, posiadając oparcie w bogatszych zasobach źródeł informacyjnych oraz w lepszej bazie poligraficznej. Ośrodki te czyniły wysiłki podtrzymania dotychczasowej działalności, a nawet próbowały sprzedawać efekty swej pracy użytkownikom spoza własnej instytucji. W związku z tym przeprowadzały rozeznanie wśród zakładów swojej branży pod kątem zapotrzebowania na określone usługi informacyjne. W tym celu rozsyłano oferty usług oraz przedkładało je na specjalnie organizowanych spotkaniach lub naradach innego typu. Efektem tych działań było uzyskanie pewnej liczby odpłatnych zamówień, co pozwoliło na zdobycie dodatkowych funduszy na działalność informacyjną.

Stosowane we wspomnianych 43 ośrodkach formy popularyzacji działalności informacyjnej można podzielić na: a) piśmiennicze, b) wizualne, c) audialne⁶⁶.

Piśmienniczą formę popularyzacji stanowiły przede wszystkim wydawnictwa⁶⁷. Należały do niej także, omówione wyżej, oferty rozsyłane przez ośrodki międzyzakładowe.

⁶⁶ Autorzy zajmujący się problemami popularyzacji inte oprócz podanych tu form wymieniają jeszcze popularyzację audiowizualną, która jednak w omawianych w tej pracy ośrodkach nie znalazła zastosowania. Zob. W. Piróg, *op. cit.*, s. 215; Z. Majewski, *Propaganda i popularyzacja informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*, [w:] *Poradnik pracownika informacji...*, s. 354.

⁶⁷ Pełniły one również rolę popularyzatorską obok swoich podstawowych zadań informacyjnych.

Popularyzację wizualną prowadzono za pomocą środków graficznych, jak plakaty i afisze; wykorzystywano też gabloty i tablice, eksponując materiały propagujące świadczone przez ośrodek usługi; nadto organizowano wystawy prezentujące najnowsze nabytki.

Do audialnych metod popularyzacji należały referaty i odczyty wygłaszane na zebraniach KTiR, kół zakładowych Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych (SNT) oraz z okazji różnych konferencji branżowych. Często opracowywano odpowiednie komunikaty dotyczące działalności ośrodka i przedstawiano je na naradach organizowanych przez kierownictwo zakładu. Niektóre komunikaty oraz prelekcje nadawano przez radiowęzeł zakładowy, który do chwili wprowadzenia stanu wojennego w grudniu 1981 r. był jednym z najpowszechniej używanych środków technicznych służących popularyzacji działalności informacyjnej. Wiele placówek powoływało się również na fakt wykorzystywania telefonu przy reklamowaniu nowych wydawnictw sprowadzanych do ośrodka.

* * *

Analizowane ośrodki w nie uszczuplonej liczbie (56) funkcjonowały do 1989 r., po którym – w wyniku gwałtownej zmiany ogólnokrajowych warunków gospodarczych i politycznych – nastąpiła likwidacja CİNTE⁶⁸ oraz zdecydowanej większości zakładowych placówek informacyjnych. W Łodzi zjawisko rozpadu dotychczasowych zakładowych struktur inte zostało pogłębione częściowym upadkiem miejscowego przemysłu lekkiego. Wspomniany sondaż telefoniczny dokonany przez autorkę w 1993 r. wykazał, że zachowało się jedynie 13 ośrodków⁶⁹, a prowadzona przez nie działalność znacznie odbiega od dawniejszego modelu. Powszechnym zjawiskiem jest obciążanie ich przez dyrekcje przedsiębiorstw dodatkowymi czynnościami w rodzaju prowadzenia archiwum dokumentacji technicznej, archiwum wzorów, biblioteki beletrystycznej, zabezpieczenia przeciwpożarowego itp. Niektóre z placówek przejęły obowiązki związane z marketingiem, organizowaniem różnego typu szkoleń, konferencji i wystaw, a także pełną obsługę komputerową własnej instytucji.

Zakres działalności informacyjnej tych ośrodków jest bardzo nierówny. Jedna z placówek nie prowadzi jej w ogóle, mimo formalnego zachowania statusu ośrodka inte. Dwie korzystają w tym względzie z usług ośrodków

⁶⁸ Uchwała nr 84 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1990 r. w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w „Monitorze Polskim” za nieobowiązujące, Mon. Pol. 1990, nr 24, poz. 181.

⁶⁹ Ich sytuacja organizacyjna została omówiona w artykule: A. Wejman-Sowińska, *Organizacja łódzkich zakładowych ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia librorum 6, s. 143–183.

wyższych rangą. W trzech nie tworzy się zaplecza informacyjnego, lecz zdobywa żądane przez użytkowników materiały w miarę pojawiających się potrzeb. Trzy inne deklarują ogólnikowo świadczenie usług „w pełnym zakresie”. Pozostałych pięć ośrodków przystosowało działalność do zmienionych wymagań swych użytkowników, rezygnując z niektórych tradycyjnych form usług informacyjnych (np. karty dokumentacyjne, wydawnictwa informacyjne itp.) oraz obowiązków wynikających z przynależności do sieci inte na rzecz jak najpełniejszego zaspokajania konkretnych potrzeb swego zakładu pracy.

Zmiany w liczebności i charakterze personelu poszczególnych placówek wpłynęły na możliwość realizacji niektórych usług⁷⁰. Tak więc część ośrodków zwalniając tłumaczy zdecydowała się na korzystanie w tym zakresie z wyspecjalizowanych agend; aktualnie wykonuje się tłumaczenia tylko w siedmiu placówkach. Jedynie cztery ośrodki opracowują zestawienia tematyczne.

Informacja patentowa prowadzona jest w siedmiu ośrodkach, informacja normalizacyjna w dziesięciu, techniczno-handlowa w sześciu (trzeba jednak dodać, że podobnie jak dawniej, tego typu zadania wchodzi często w zakres obowiązków innych działów macierzystej instytucji, np. działu rzecznika patentowego, działu handlu itp.).

Działalnością wydawniczą zajmują się cztery ośrodki. W jednym wydaje się „Informację Ekspresową” (kwartalnik, nakład 25 egz.), w dwóch literaturę techniczno-handlową macierzystej instytucji. W jednym ośrodku zrezygnowano z własnego czasopisma dokumentacyjnego, inicjując w zamian wydawanie czasopisma naukowo-technicznego dotyczącego zagadnień branży, zawierającego m. in. część dokumentacyjną.

Ośrodek ten zdecydowanie unowocześnił także swoją pracę tworząc cztery własne zautomatyzowane bazy danych i na ich podstawie realizuje szeroki zakres usług (SDI, RWI, dostęp w trybie online itp.). Inny ośrodek, jako jedyny, korzysta z zaprenumerowanych w Centrum Informacji Naukowej i Przemysłowej (Oddział w Łodzi) profili francuskiego systemu TITUS IV oraz prowadzi obieg dokumentów nabywanych przez bibliotekę (przede wszystkim czasopism).

Niewielka liczba zachowanych placówek oraz widoczna zmiana ogólnego profilu ich usług powodują, że nie mogą one stanowić podstawy do modelowej oceny ponad trzydziestoletniej działalności łódzkich struktur zointe. Należy więc oprzeć się na danych przytoczonych w odniesieniu do 1985 r., kiedy czynności wykonywane przez kilkadziesiąt istniejących ośrodków ukierunkowane były przede wszystkim na spełnianie zadań informacyjnych, określonych przez obowiązujące wtedy uchwały⁷¹. Jednak i w tym przypadku

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Zob. przyp. 2 i 3.

trudno o jednoznaczną ocenę działalności, która była w dużej mierze zdeterminowana charakterem macierzystych instytucji (zakłady produkcyjne, urzędy, przedsiębiorstwa usługowe, biura projektów, placówki naukowo-badawcze), oraz ich przynależnością branżową (przemysł lekki, elektromaszynowy, chemiczny itd.). Stąd brały się zauważalne różnice w zapotrzebowaniu na nową myśl techniczną, a tym samym i w nakładach finansowych przeznaczonych na działalność informacyjną.

Wprowadzenie w pewnym okresie ogólnokrajowych ograniczeń dewizowych także w niejednakowym stopniu utrudniało pracę poszczególnym ośrodkom. Z natury rzeczy bowiem bardziej dotkliwie odczuły je instytucje, których specyfika branżowa wymagała stałego śledzenia najnowszych osiągnięć światowych.

Generalnie należy stwierdzić, iż omawiane ośrodki dokładały starań, aby sprostać wymaganiom swoich użytkowników. W przypadkach, kiedy nie były one zbyt rozbudowane, nawet stosunkowo niewielkie i skromnie wyposażone placówki potrafiły działać wystarczająco sprawnie, by je zaspokoić. Jednak z upływem lat narastające trudności spowodowały, że jakość oferowanych usług nie nadążała za aktualnymi potrzebami⁷². Było to bezpośrednią konsekwencją niedostatku podstawowych źródeł informacji (książek i czasopism zagranicznych), urządzeń technicznych oraz wykwalifikowanego personelu i z czasem stało się przyczyną krytycznego stosunku użytkowników do własnych zointe.

Niewątpliwie ów rosnący krytycyzm był czynnikiem ułatwiającym likwidację wielu placówek po 1989 r. Godne bowiem uwagi, że poszukujące oszczędności dyrekcje przedsiębiorstw w pierwszym rzędzie sięgały po rozwiązanie w postaci pozbycia się zakładowego ośrodka inte.

Aleksandra Wejman-Sowińska

INFORMATIONSTÄTIGKEIT DER ANSTALTSSTELLEN FÜR WISSENSCHAFTS- TECHNISCHE- UND ÖKONOMISCHE INFORMATIONEN IN ŁÓDŹ

In dem Artikel ist die Informationstätigkeit 56 Anstaltsstellen (43 Betriebsstellen, 3 inte Stellen und 10 Zwischenanstaltsstellen) vorgestellt. Die Analyse wurde gemäß Stand vom 31. Dezember 1985 durchgeführt. Es wurden folgende Bereiche umfasst: Dokumentationstätigkeit, Verlagstätigkeit, Reprographische Tätigkeit, Informationsbedienung, Informationsverbindung mit dem Netz inte, Popularisation der Informationstätigkeit. Das Thema wurde vervollständig mit dem Abriß der aktuellen Tätigkeit 13 Stellen die noch bis zum heutigen Tage bestehen.

⁷² A. Wejman-Sowińska, *Łódzkie ośrodki zakładowe w świetle potrzeb informacyjnych użytkowników. Próba analizy*, „Acta Universitatis Lodzensis” 1993, Folia librorum 5, s. 49–84.